

Bileog 10.1a

An preas

Stór focal

Bí ag obair leis an duine in aice leat – féachaigí ar an fhoclóir sa bhosca thíos a bhaineann leis an phreas. An dtuigeann sibh gach téarma? An féidir libh cur leis an liosta?

Foilseacháin	Taobh istigh d'fhoilseacháin	Daoine a oibríonn leis an phreas
Foilsíú Nuachtán laethúil Nuachtán Domhnaigh Nuachtán seachtainiúil Iris choicisiúil Iris mhíosúil Tréimhseachán Paimfléad Eagrán	Forlónadh / forlionsa Alt / ailt Gné-alt / gné-ailt Fógraíocht Léirmheas / léirmheasanna Mír nuachta / míreanna nuachta Ceannlíne / ceannlínte Litreacha chuig an eagarthóir An t-eagarfhocal An crosfhocal	Eagarthóir Tuairisceoir / tuairisceoirí Iriseoir / iriseoirí Saoririseoir / saoririseoirí Comhfhreagraí polaitiúil / spóirt

An Preas

Plé

Déan ransú intinne leis an duine in aice leat ar na foilseacháin ar fad atá ann i nGaeilge. Ná déanaigí dearmad ar na cinn atá ar fáil ar an idirlíon chomh maith!

Foinse _____

Pléigh na ceistanna seo a leanas leis na daoine i do ghrúpa:

Cé chomh minic is a léann tú páipéar nuachta?

Cad é an páipéar nuachta is fearr in Éirinn, dar leat?

Cén ról atá ag nuachtáin sa tsochaí go ginearálta, dar leat?

An ndéantar cinsireacht ar an nuacht sa tír seo, dar leat?

An síleann tú go bhfuil ré an pháipéir nuachta thart?

An mbíonn an nuacht sa tír seo claonta, dar leat?

Cén tábhacht a bhaineann le colún Gaeilge a bheith san *Irish Times*, dar leat?

Cad a cheapann tú faoi iriseoireacht na Gaeilge go ginearálta?

Cad iad na slite ina bhféadfá nuachtán Gaeilge a úsáid chun feabhas a chur ar do chuid Gaeilge?

Bileog 10.1b

An preas

Réamhobair éisteachta

Beidh tú ag féachaint ar thuairisc ar ball faoi cheiliúradh cead caoga bliain an *Irish Times*. Ar dtús bí ag obair leis an duine in aice leat agus pléigí an méid atá ar eolas agaibh faoi na daoine seo:

Myles na gCopaleen
Máirtín Ó Cadhain
Breandán Ó hEithir

An preas

Éisteacht

Féach ar an tuairisc anois agus déan na cleachtaí seo:

- Scríobh i gcúpla abairt cad é ábhar na míre.
- Cad a bhí le rá ag Regina Ní Chollatáin agus Deaglán de Bréadún?
- Bíonn foirmle faoi leith i gceist le míreanna nuachta mar seo. Féach ar an mhír arís – an féidir leat an fhoirmle seo a fheiceáil? Mar shampla – bíonn intreoir i gcónaí ann a thugann le fios cad é ábhar na míre.

Cuir do chuid freagraí i gcomparáid le cinn an duine in aice leat.

An preas

Teanga

Anois, ag obair leis an duine in aice leat arís – féachaigí ar an chéad dá líne ón script agus pléigí na pointí gramadaí suntasacha ar fad atá le feiceáil iontu.

'céad caoga bliain'
Cén fáth a bhfuil an t-ainmfhocal **bliain** san uimhir uatha anseo?

'colúnaí – colúnaithe'
Breac síos cúpla focal eile ar nós an fhocail thuas a athraíonn mar seo san uimhir iolra.

Tá ceiliúradh céad caoga bliain an *Irish Times* ar bun an tseachtain seo le forlíontaí breise ag déanamh cur síos ar stair an pháipéir. Tá suntas tugtha do cholúnaithe Gaeilge a bhí san *Irish Times*, daoine mar Myles na gCopaleen, Máirtín Ó Cadhain agus Breandán Ó hEithir.

'mar Myles na gCopaleen'
Cén fáth nach bhfuil séimhiú ar **Myles** anseo mar a bheifeá ag súil?

'tugtha' – Cén ghné den ghramadach é seo? Cad é an ghné chéanna de na briathra seo: *déan / bain / mol / ceannaigh / léigh / faigh*

Bileog 10.2a

An preas

Ceannlínte

Féach féin agus an duine in aice leat ar na ceannlínte seo a bhí ar shuíomh idirlín *Foinse* ag www.foinse.ie. Pléigí aon eolas atá agaibh faoi ábhar na scéalta. Mura bhfuil aon eolas agaibh fúthu cumaigí na scéalta a cheapann sibh a théann leis na ceannlínte.

Foinse

Príomhnuachtán Náisiúnta na Gaeilge

1. Lógó Gaeilge ina chnámh spairne ag oibríthe

Anton Mac Cába

An tseachtain seo chugainn a chloisfear cinneadh an Choimisiúin Chomhionannais ó thuaidh maidir le cás an scór oibrí de chuid Chomhairle Ceantair Léim an Mhadaidh...

3. Fáiltíonn Ó Cuív roimh sheans filleadh ar an gComhlathas

Áine Ní Chiaráin

Fáiltíonn an tAire Éamon Ó Cuív roimh an díospóireacht is deireanaí atá ar siúl faoi ar chóir d'Éirinn ballraíocht a lorg i gComhlathas na Breataine...

2. Clampar faoi Phlean Contae

Máirtín Ó Catháin

Plean na Gaillimhe i mbaol a dhiúltaithe agus Comhairleoirí Chonamara ina measc siúd atá réidh le vótáil ina aghaidh. D'fhéadfadh sé nach mbeadh Comhairle Chontae na...

4. Tabhair Slam dóibh!

Tar éis ghaiscí an deireadh seachtaine seo caite beidh brú ar fhoireann na hÉireann i gcoinne na Bulgáire agus na...

Bileog 10.2b

An preas

Léamh

Féach féin agus an duine in aice leat ar an alt seo thíos – cumaigí ceannlínte (ná téigh thar 5 fhocal) faoi gach alt sa sliocht agus sibh ag léamh. Scríobhaigí na ceannlínte sna boscaí tugtha.

Slam Mór na hÉireann

“Win the game - sin é” na focail a d’úsáid captaen fhoireann rugbaí na hÉireann, **Brian O’Driscoll**, roimh chluiche cinniúnach na Sé Náisiúin leis an mBreatain Bheag i gCaerdydd Dé Sathairn. Agus sin an rud a rinne siad.

curiarracht – record	úd – try
géarchor creidmheasa – credit crunch	
a bhuí le – thanks to	ar fóraoil – wide
preabchúl – drop goal	

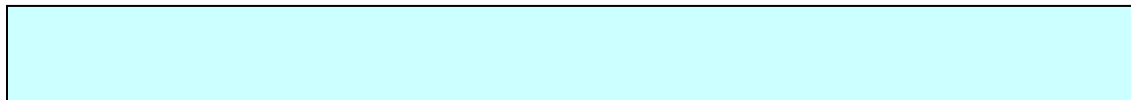
Ní raibh dul amú ar O’Driscoll ach an oiread nuair a ghlaigh sé “sweet, sweet day” ar 21 Márta 2009 mar, i ndiaidh 61 bliain, bhí an *Grand Slam* buaite ag foireann Éireannach arís. Scóráil captaen na foirne agus Tommy Bowe úid na hÉireann agus chinntigh cic ó Ronan O’Gara an bua. Ba lá é le curiarrachtaí nua a chlárú, ní hamháin gur bhuaigh Éire an *Triple Crown*, an *RBS Six Nations*, agus an *Grand Slam*, ach chuir O’Gara le líon na bpointí atá faighte aige le bheith mar an scórálaí is fearr riamh sa chomórtas le 499 pointe, agus chuir laoch na himeartha, O’Driscoll, le líon na n-úd atá faighte aige féin, é ag scóráil a 21ú ceann sna Sé Náisiúin.

Tar éis thubaiste an Choirn Dhomhanda agus blianta gan sciath nó corn sna Sé Náisiúin, is é seo a bhí le rá ag Brian O’Driscoll i ndiaidh an chluiche, “*It’s a fantastic feeling and just reward for the hard work we’ve put in through a lot of years. We’ve had good times and not so good times, but this is a great time*”. Is dócha go bhfuil an tír uilig ar aon tuairim gur “*great time*” é seo, in ainneoin an ghéarchora chreidmheasa. Ba bheag ceiliúradh a bhí á dhéanamh áfach ag lucht tacaíochta na hÉireann agus foireann na Breataine Bige sé phointe chun cinn ag leath ama, a bhuí le dhá chic pionóis buailte thar an trasnán ag Stephen Jones. Ach díreach i ndiaidh an tsosa léirigh na hÉireannaigh cén fáth a raibh na coirn uilig tuillte acu.

Scóráil O'Driscoll sa 43ú nóiméad agus trí nóiméad níos déanaí fuair Bowe a úd iontach. Sa 50ú nóiméad d'aimsigh Jones cic pionóis eile don Bhreatain Bheag ach bhí gach duine in ann an brú a bhí air a aithint agus ba bheag nár chuir sé an cic ar fóraoil. Níor chaill foireann na hÉireann a fócas i ndiaidh do Cymru dul chun cinn agus níorbh fhada gur chruthaigh siad deis do O'Gara preabchúl iontach a scóráil chun Éire a chur chun tosaigh arís, 17 i gcoinne 15. Ar deireadh bhí an t-ádh le foireann Declan Kidney nuair a chuir Jones an cic deireanach den chluiche ar fóraoil agus é 48 méadar ón chúl.

Bíonn ádh ag teastáil ó gach foireann, agus deirtear go gcruthaíonn na foirne is fearr a gcuid áidh féin. Chaithfeá rá go raibh an bua agus an t-ádh tuillte ag an bhfoireann laochúil seo. Léirigh siad dúinn uilig cad is féidir a dhéanamh nuair atá muinín agus dóchas agat, mar aon le hobair an-chrua. I ndiaidh seacht seachtaine rugbaí agus cúig bhua, 121 pointe, dhá churiarracht nua, *Grand Slam*, *Triple Crown*, agus Corn na 6 Náisiún, tá ardú meanman faighte ag an tír uilig agus toradh cuí ar a gcuid oibre faighte ag pobal rugbaí na hÉireann. Ár mbuíochas libh as ucht an éachta seo!

Micheál Johnny Ó Meachair

An preas

Plé

Pléigh na ceisteanna seo leis na daoine eile i do ghrúpa:

1. Tharla bua an *Grand Slam* seo le linn aimsir dhuaire an chúlú eacnamaíochta in Éirinn, agus thug an bua caithréimeach seo ardú meanman do mhuintir na tíre. An gceapann tú go bhfuil na dea-mhothúcháin seo le sonrú san alt? Má tá, cén áit?
2. Conas atá teanga an ailt seo (teanga an spóirt) éagsúil ó théacsanna atá léite agaibh go dtí seo?
3. Cad iad na tréithe a bhíonn ag tuairisceoir maith spóirt?
4. Cén tábhacht a bhaineann le spórt i sochaí na tíre?

An preas

Teanga

Bí ag obair leis an duine in aice leat agus cuirigí líne faoi na comhfhocail sa téacs thuas. Cad iad na rialacha a bhaineann leis na comhfhocail?

Aistrígí beirt anois an abairt seo go Gaeilge: *“It’s a fantastic feeling and just reward for the hard work we’ve put in through a lot of years. We’ve had good times and not so good times, but this is a great time.”*

An gceapann sibh go bhfuil an t-aistriúchán deacair? Cad atá deacair faoi?

Bileog 10.3

An nuacht

Léamh

Beidh tú féin agus an duine in aice leat ag léamh sliocht ón leabhar *Ar An Taifead* le Breandán Delap ina bpléitear conas scéalta nuachta a roghnú. Ar dtús féachaigí ar theideal an phíosá – cad is brí leis i gcomhthéacs scéalta nuachta? An féidir libh smaoineamh ar mheáin Ghaeilge a phléann le háitiúlachas agus le huilíochas?

Nuair a bheidh sibh ag léamh na sleachta, cuirigí an fhoirm cheart de na focail thíos sna spásanna tugtha sa téacs.

1. Gaeilge	2. caith	3. an Ghaeltacht	4. mór
5. moladh	6. iarthar	7. (scéal)(beag)	8. an t-eitleán
9. (beag)(Gaeltacht)	10. bás		

Áitiúlachas nó uilíochas

Dúshlán atá le sárú ag na meáin 1. _____ mar sin ná an chothromaíocht chuí a aimsiú idir áitiúlachas agus an freastal is gá a dhéanamh ar an náisiún i gcoitinne. Deir daoine áirithe nach dtugtar dóthain airde ar an ghné logánta ach deir daoine eile go mbítear chomh háitiúil sin go dtig leat do theach a fheiceáil sna tuairiscí! 2. _____ cuimhneamh gur dream ilghnéitheach iad pobal na Gaeilge agus na Gaeltachta agus go bhfuil suim acu i meascán mór ábhar, cosúil le haon phobal eile. Bheadh sé contráilte a rá nach bhfuil suim ag pobal 3. _____ ach i scéalta faoi dhrochstaid na mbóithre nó faoi chúrsaí séarachais.

Lena chois sin, níor 4. _____ a rá nach gá go gcuirfeadh muintir Leitir Mór suim i scéal áitiúil as Indreabhán gan trácht ar scéal ó Ghaoth Dobhair nó ó Chorca Dhuibhne. Is cuimhin liom agus mé i m'eagarthóir ar *Foinse* gur mhol bean ón Cheathrú Rua mé as scéal a bhí sa nuachtán faoi spideog a bhíodh ag teacht isteach chuig siopa áitiúil gach lá. Thug sí comhairle dom cloí leis an chur chuige sin agus go ndíolfaí i bhfad níos mó cóipeanna dá bharr. Bhí mise breá sásta leis an 5. _____ agus shíl mé go mbeadh luchtáir uirthi a chluinstin go raibh scéal beag deas den chineál céanna againn ón Spidéal an tseachtain sin. Ach bhí dul amú orm. 'An Spidéal' a deir sí. 'Ní shin áitiúil!' Mar a deirim, ní gá go gcuirfeadh muintir na Ceathrú Rua suim i scéal áitiúil as an Spidéal gan trácht ar scéal ó cheantar Gaeltachta eile. Ó tharla go bhfuil formhór na meán Gaeilge lonnaithe sa Ghaeltacht, bíonn fuilleach scéalta acu a bhaineann le 6. _____ na hÉireann. Is féidir scéal mór náisiúnta a chriathrú trí lionsa na Gaeltachta. Ar ndóigh, caithfear cothromaíocht a aimsiú agus gan a bheith ag clúdach 7. _____ gan úsáid ó iarthar na hÉireann fad is atá an saol mór ag titim as a chéile. Ach is féidir toise Gaeltachta a aimsiú i go leor scéalta.

Nuair a tharla tragóid an 11 Meán Fómhair, mar shampla, d'aimsigh na meáin Ghaeilge a gcuid scéalta féin a bhain go sonrach leis an iarthar agus leis an Ghaeltacht. Bhí scéal acu ar fad nach mór faoi chailín a rugadh i Ros Muc agus a bhí in ainm is a bheith ag obair mar aeróstach ar cheann de 8. _____ a fuadaíodh, ach gur athraíodh a sceideal oibre. Bhí scéal eile acu faoi na himpleachtaí móra a bheadh ag an ionsaí d'Éireannaigh a bhí ina gcónaí i Meiriceá go mídhleathach mar go mbeadh dianshlándáil i bhfeidhm sna

Teastas Eorpach na Gaeilge, Leibhéal B2
Topaic 10

calafoirt agus sna haerfoirt agus go mbeadh ar fhostóirí cuntais chruinne a choinneáil ar gach duine a bhí fostaithe acu. Bhí cuntais acu fosta ó dhaoine le Gaeilge ó gach cearn den tír a chonaic cad a tharla ar an lá. Is sampla é seo den dóigh go bhféadfadh go mbeadh ciallachais thromchúiseacha ag eachtra mhór idirnáisiúnta do phobail 9. _____ in iarthar na hÉireann. Is beag a chreidfeadh fosta go mbeadh aon bhaint ag bás Yasser Arafat i 2004 le monarcha i gConamara. Ar ócáid a 10. _____, bhí tuairisc ag Nuacht TG4 ar na scaireanna a bhí ag Údarás na Palaistíne agus baill de theaghlach Arafat i gcomhlacht as Ceanada a bhí mar phríomhaí ag an am sa chomhlacht *Bioniche* in Indreabhán!

An nuacht

Plé

Pléigh na ceisteanna leis na daoine eile i do ghrúpa:

1. Cad é do thuairim faoin sliocht seo?
2. Tabhair sainmhíniú ar cad is nuacht ann!
3. An bhféachann tú ar Nuacht TG4? Cad é do thuairim faoi? Conas atá sé difriúil ó nuacht RTÉ1?
4. An féidir leat smaoineamh ar eachtra a tharla sa nuacht le déanaí a chuaigh i bhfeidhm go mór ort? Cad é? Cén fáth a ndeachaigh sé i bhfeidhm ort?
5. An mbíonn an nuacht ródhrámatúil, dar leat?

An nuacht

Filíocht

Bí ag obair leis an duine in aice leat – féachaigí ar an dán thíos le Michael Davitt. Cad é téama an dáin, dar libh? Cad atá ar eolas agaibh faoin fhile seo?

Ó Mo Bheirt Phailistíneach

18 Meán Fómhair 1982, iar bhfeiscint dom tuairisc theilifíse ar shlad na bPailistíneach i gcampaí Sabra agus Chatilla i mBeiriút.

Bhrúigh mé an doras
oiread a ligfeadh solas cheann an staighre
orthu isteach:

na héadaí leapa caite díobh acu
iad ina luí sceabhach
mar ar thiteadar:

a gúna oíche caite aníos thar a mása
fuil ar a brístín lása,
as scailp i gcúl a cinn

a hinchinn sicín ag aiseag ar an bpiliúr,
putóg ag úscadh as a bholgsan
mar fheamainn ar charraig,

ae ar bhraillín,
leathlámh fhuilthéachta in airde.
Ó mo bheirt Phailistíneach ag lobhadh sa teas lárnach.

Bileog 10.4

An scannánaíocht

Plé

Beidh tú ag féachaint ar mhír ón chlár *Scéalta ón Ríocht* ar ball. Ag obair leis an duine in aice leat freagraí na ceisteanna thíos.

Scéalta ón Ríocht - 22/3/09

Duration: 33:58

Sa bhliain 1910 tháinig criú scannáin as Meiriceá go dtí Lios an Phúca i gCiarraí chun scannáin a dhéanamh ann. Rinne an stiúrthóir Sidney Olcott as Ceanada cinneadh na scannáin a thaifeadadh anseo mar go raibh ceangal ag a theaghlach le hÉirinn. Rinne taifeadadh ar níos mó na 20 scannán i Lios an Phúca agus d'éirigh thar cionn leo.

1. An chuala tú trácht ar Sidney Olcott?
2. Cad iad na scannáin atá ar eolas agat a rinneadh in Éirinn? Cad é do thuairim fúthu?
3. Cad a cheapann tú faoi scannánaíocht na hÉireann go ginearálta?
4. Cad iad na scannáin Éireannacha is fearr, dar leat? Cén fáth?
5. Ar cheart do rialtas tíre airgead mór a chaitheamh ar scannánaíocht?

An Scannánaíocht

Éisteacht

- A. Bí ag obair leis an duine in aice leat – scríobhaigí sainmhínithe do na téarmaí scannánaíochta thíos:

Gearrscannán

Stiúradh

Láthair

Nuálaí

- B. Anois, éistigí leis an mhír uair amháin agus scríobhaigí in aon abairt amháin ábhar na míre.
- C. Éistigí leis an mhír don dara huair. Cén chanúint atá ag na cainteoirí sa mhír? Cad is féidir libh a rá faoi na briathra a úsáidtear sa mhír?
- D. *'i dtír'* – féachaigí ar na samplaí seo de nathanna cainte a bhfuil an focal 'tír' iontu. Cuirigí in abairtí na nathanna lena mbrí a léiriú.

béal na tíre / teacht i dtír ar rud / teacht i dtír ar dhuine / an mhórtáir

An teilifís

Plé

Pléigh na ceisteanna seo leis na daoine eile i do ghrúpa:

- Cad iad na cineálacha clár teilifíse a bhfuil dúil agat iontu?
- An cur amú airgid é TG4, dar leat?
- An féidir leis an duine a fhéachann ar an teilifís go rialta tuairimí a bheith aige nach bhfuil claonta ag an mhéid a fheiceann sé?
- Cad a cheapann tú faoi theilifís réaltachta?
- An síleann tú go bhfuil cainéil áirithe faoi thionchar rialtas na tíre seo?
- Is minic a thuairiscíonn gnáthdhaoine eachtraí móra lena ngutháin phóca nó lena gceamaraí digiteacha - cad é do bharúil faoi seo?
- An mbeifeá in ann seachtain a chaitheamh gan a bheith ag féachaint ar an teilifís?
- An bhfuil an iomarca fógraí ar an teilifís, dar leat?